

Mûsikî

Edip ÖZİŞİK

MİLLÎ MUSİKİMİZİ İLERİYE GÖTÜRMEK İÇİN NELER NASIL YAPILMALIDIR?

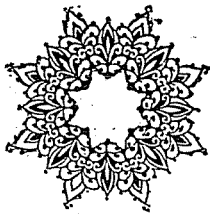
1 — MİLLÎ MUSİKİMİZİN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ BAKIMINDAN BESTEKÂRLARA DÜŞEN VAZİFELER NELERDİR VE BUVAZİFELER NASIL YERİNE GETİRİLEBİLİR?

Peşinen itiraf edilmelidir ki bu konuda "yaratıcı" ve "kaynak" durumundaki bestekâr en önemli role sahiptir. Musiki sanatında işgal ettiği müstesna mevki dolayısıyla bestekâr daima en fazla alâkayı çeken şahıs olarak nazara alınmalıdır. O, musikide olan herşeyin baş müsebbibi, baş mesulü ve baş musahhihidir. Gerçekten de musikiyi yaratmakla musikinin müsebbibi, musikiyi şu veya bu yöne götürmekle musikinin mesulü ve kötü gid'işi sihirli hataları ile bir anda değiştirivermekle musikinin musahhihi olabilen bestekârın bu bukalemunlaşan görünüşleriyle en önemli sima olduğunda tereddüde mahal yoktur. Bunun içindir ki düğümlenen bütün problemler ancak ve ancak onun ellerile çözülebilecek, onun yardım ve çabası olmadan hiçbir teşebbüs başarısına ulaşamayacaktır. Hulâsa; musiki deyince "mutlak hükümdar"ın bestekâr olduğu pek aşikâr surette bellidir.

Buna göre; yepyeni bir musiki mi yaratılacaktır, bu görev bestekârı beklemektedir; mevcut musikiyi köklü bir değişmeye mi tâbi tutmak istenilmektedir, bu görev de bestekârı beklemektedir; musikiden toplum düzeninde en etkili sonuçlar alınması mı düşünülmektedir, gene bu görev de bestekârı beklemektedir. Onsuz bir musiki dünyasının tasarlanması bile imkânsızdır.

Bestekâr, üzerine aldığı bu fevkalâde sorumlulukları müdirlik olarak daima vazife başında olmalıdır. Kalblerimizi ısıtmak da, ruhlarımızı aydınlatmak da, yaşamamın, yokluğun, neşenin ve kederin - hepsinin yerine göre - paha biçilmez zevkini tattırmak da onun hegemonyasıdır.

Biliyoruz ki beste yapılmasında içten gelen sebeplerle dıştan gelen sebepler her bestekâr için başka başka ve değişik olmakla beraber müşterek umumi noktaların varlığı da su gö-

türmemektedir. İlahî bir sevkiat-
biinin bestekârı alıp götürdüğü
vecd ve istiğraf âleminde onun il-
hamla vâkı ilâhî flörtünün açan
çiçekleri olarak kokladığımız bes-
tenin daha çok dış sebepler dolayı-
siyle meydana geldiği nazarları-
mızdan kaçmamaktadır. Dıştan
gelen sebepler bazan teşvik edici,
bazan zorlayıcı mahiyettedir. Dış-
tan veya içten gelen sebeplerle ol-
sun bestenin gayesi mesut etmek,
daha doğrusu mesut olmaktan iba-
rettir.

Burada bir sual hatıra geliyor:
Varlık sebebi mesut olmaktan
ibaret bulunan bestekâra, yarat-
manın hür kanunlarını sınırlaya-
rak şu veya bu şekilde müessir ol-
manın veya sipariş vermenin mâ-
nasızlığı meydana iken, onu gö-
revlendirmeğe kalkışmamız abes
olmuyor mu?

Bu suale evet demekte haklıyız
Ancak işin bir başka yönü daha
vardır: Yukarıda bestekârı beste
yapmağa teşvik eden sebeplerin
daha çok dıştan, yani toplumdan
ve tabiattan gelen sebepler' oldu-
ğunu söylemiştik. Dış dünyanın ve
hemcinslerinin indirekt de olsa
besteye verilecek yönde bestekâra
ne derece tesir yaptığı izahtan va-
restedir. Böyle olunca toplumdan
gelecek tepkiler - asla inkârı ka-
abil olmayacak bir nisbette - bes-
tekârı tesir altında bırakacaktır.
Eğer bestekârın içinde bulunduğu
yaratma âlemi ile toplumun tutu-
mu tamamen birbirine zıt ve ay-
kırı bir manzara arz etmiyorsa
zaten mesele yoktur. Yok eğer
bestekâr ile toplum yüzdeyüz ay-
rı kutuplara yönelmekte iseler bu-
rada zâhiren iki hal mevzu bahis-
tir: Bestekâr ya toplumun arzu-
suna tâbi olarak istikamet de-
ğiştirmekte tereddüt etmeyecek ve
o yolda başarılarının devamıyla
kendini mutlu kılacaktır ya da
toplumun karşısına çıkarak ken-
dini ona kabul ettirmeğe çalış-
cak ve halden ziyade istikbalin
tâkdiri ümitleriyle müteselli ola-
caktır. Gerçek ve büyük beste-
kâr'ın halde değil, sadece istik-
balde yaşayacağını söylemekte
hatâ yoktur. Rahatça iddia edebi-
liz ki bestekârı bugün değil, yar-
ının ilgilendirir; bir vâkıa olan bu-
cünün fethi yerine bir ümid olan

yarının istilâsı!

Burdan çıkan sonuç şudur: Bes-
tekâr bugünkü, olmazsa yarınki
toplumu eğitir ama o topluma
kendi kişiliğini ve orijinalitesini
"empoze" etmekten de asla vaz-
geçmez. Toplumun yüzdeyüz em-
rindeki bir bestekâr hiçbir zaman
bir hükümdar olamaz. Zira hük-
meime kudreti olmayanlar yarat-
ma kudretinden de yoksun kişi-
lerdir. Toplumun gö'gesindeki bir
bestekârın ise bir güneş olmaya-
cağı apaşıkârdır. Ve... güneşler
aydınlatmak ve ısıtmak içindir...

Bu genel görüşümüzün açıklan-
masından sonra sıra Bizim Bes-
tekârlarımızdır.

Gene bir sual soralım: Bizim
Bestekârlarımızın bugünkü durum
ve tutumları ne dereceye kadar
gerçek bestekârlılıkla bağdaşabi-
ler? Bestekârlıktaki güç ve de-
ğerleri nedir?

Bu soruyu cevaplandırmak ü-
zere onları iki ayrı grupta mü-
talea etmek zaruridir:

A — Türk Musikisi Bestekâr-
ları,

B — Batının Anlayım ve S.s-
temine göre çalışan Kompozitör-
ler.

A — TÜRK MUSİKİSİ BES-
TEKÂRLARIMIZIN MUSİKİ SA-
NATI BAKIMINDAN DURUM,
TUTUM, GÜÇ VE DEĞERLERİ:

Pesinen ifade edelim ki, bugün-
kü Türk Musikisi Bestekârı-
mızın "durumu" hiç de par'ak de-
ğildir. Memlektin ekonomik ve
sosyal şartlarının devamlı baskısı
altında istikrarlı bir sanat hayatı
sürdükleri asla söy'lenemez Mad-
deten ve manen huzur içinde ol-
madıklarından lâyıku veçhile sa-
natlariyle, sanat perileriyle "haşır
neşir" olmak imkânından mah-
rumdurlar. Genel görünüşün bu
olmasına karşılık, arada - sırada
saman alevi kabilinden tutuşma-
larla musiki atmosferine girebil-
meler orada - hemen de takâtleri-
nizin üstünde - bir çaba ile "bir-
sey'er" alıp getirmeğe ve sıcağı
sıcağına bizlere sunmağa çalış-
maktadır. Halbuki mangal dolusu
ateş olmadıkça sanatın tam ola-
mayacağı devamlı temas kurabi-
len'er, bu "mesut temas"ı idame
ettirdiklerini bol ve çeşitli eserle-
rile isabet edebilenler, hem halle-

rile isbat edebilenler, hem halle-
rile hem eserleri derin saygı
ve sevgimize hak kazanabilen-
ler enderdir. İçlerinde duygu-
ları kasırgalaşmayan, düşün-
celeri ummanlaşmayan kişi-
lerin eserlerinde kasırgaları ve
ummanları beyhude aramama-
lıdır. Umumi olarak beyan edile-
bilir ki "cevher"i "mücevher" ya-
pan bilgi ve kişiliği sanata yönel-
ten ortam olmadıkça sanat cılız
kalmağa mahkûmdur.

Türk Musikisi Bestekârlarımı-
zın bilgi bakımından mümkün
mertebe mücehhez olduklarını
müşahade etmekteyiz. Ancak mü-
cerret halde bilgi, sanatı yükseit-
meğe yetmemektedir. Sanatkârı
kâh birdenbire havalandıran, kâh
basamak basamak idealine yük-
selten ortam henüz tam mânasile
teşekkül etmemiştir. Ortamın
varlığı da kendi başına bir mâ-
na ifade etmez. Ortamın "ilgi" ile
destek'lenmesi gerektir. İlgî; sa-
natkârı sanatının zirvesine ulaştı-
ran kudrettir.

Söylediklerimizi özetleyip for-
müle edersek:

İham - Bilgi - Ortam - ilgi -
Sanatkâr diyebiliriz.

Bu formü'e göre Türk Musiki-
si Bestekârlarımızın durumunu
birkaç cümle ile tekrarlayalım:

Türk Musikisi Bestekârları "il-
ham" bakımından çoğunlukla "ri-
ayetkâr" değildiler: Besteyi ilha-
mın sürükleyici veya itici kuvveti
olmaksızın yaratmanın mümkün
olamayacağı gerçeği düşünülme-
kte, - sanki beste yüzdeyüz "iradi"
bir fiilin sonucu sayılabilmemiş gi-
bi - bestelemek bazan tabii bir va-
zifenin ifası, bazan önüne geçil-
mez bir hevesin meyvası, bazan
bir siparişin edası telâkki edil-
mektedir.

Türk Musikisi Bestekârlarının
"bilgi" bakımından çoğunlukla
mücehhez olduklarını yukarıda
söylemiştik. Bu ifademiz "Genel
Musiki Bilgileri" değil, sadece
"Türk Musikisi Bilgileri" itibarile
nazara alınmalıdır. Yoksa genel
musiki bilgileri bakımından ne
derece yetersiz durumda bulun-
dukları şüphesizdir.

— Türk Musikisi Bestekârları
"ortam" bakımından "oldukça
tatminkâr" durumdadırlar: Türk

halkının çoğunluğu Türk musikisi bestekârları için müsait bir zemin ve uygun bir ortamın hazırlanmasında birinci plânda role sahip görünmektedir. Bu husus Türk Musikisi Bestekârlığı hesabına mükemmel bir avantajdır.

— Türk Musikisi Bestekârları "ilgi" bakımından da "oldukça tatminkâr" durumdadırlar: Ortam ile ilgi birbirini takip etmekte ve tamamlamaktadır.

İşte Türk Musikisi Bestekârlarının bugünkü durumu budur. Bu durumda onların lehine ve aleyhine olan noktalar meydandadır.

Durumlarının belli olmasına karşılık, Türk Musikisi Bestekârlarımızın "tutum" larının ne olduğunu da tesbit etmek faydalı olacaktır:

Burada maalesef lehte mütalealarda bulunmamız imkânsızdır. Zira bestekârlarımızın umumiyetle menfi bir tutumda bulduklarını söyleyeceğiz. Bizatihi sanata karşı ve o sanattan faydalanan topluma karşı yönetilen bu menfi tutumun izahı pek müşküldür. Basit hesaplar uğruna sanatın a-saleti feda edilmekte ve sanatkârlıkla bağdaştırılması mümkün olmayan bir zihniyetle halkın zevkî seliminin istismarına göz yumulmaktadır. Sanatkârın sanatına, sanatkârın sanatkâra, sanatkârın çevresine ve nihayet sanatkârın insanlığa karşı yüklenmiş olduğu sorumlulukların anlaşılmasını ve kavranılmaması ciddi üzüntü ve endişe verici bir manzara arz etmektedir.

Türk Musikisi Bestekârlarımızın durum ve tutumlarından sonra "güç" ve "değer"lerinin tesbitine geçiyorum.

Bugünkü Türk Musikisi Bestekârlarımızın Güçleri Nedir?

Burada da düne bakarak lehte kanaat beyanı mümkün değildir. Bir İtri'nin, bir Dede'nin teksesli musikimizde yaptıklarını, yapabildiklerini bugün - hiç olmazsa - "tekrarlayabildiklerini" iddia edebileceğimiz bir tek bestekârlarımızın varlığından hepimiz şüpheliyiz. Acaba bu "güç azlığı" kesin midir? Buna kimse ne evet, ne de hayır diyemez. Her kesin yardıda biraz yanılma payı olabilir. Meselâ; var olabildiğini düşündü-

gümüz bu gücün, bu "potansiyel enerjinin keşif ve tesbit safhalarından geçerek esere tahvilidir. Güç konusunda, arzu ve ümitle belirtelim ki, herşey mümkün ve muhtemeldir. İmkân ve ihtimalleri lehimize yormamak için sebep yoktur.

Şimdi Bugünkü Türk Musikisi Bestekârlığımızın musiki sanatı bakımından "değer"inin ne olduğu sorusuna cevap arayalım:

Günümüzde, tarihe mal olmuş birçok formlar arasında sözlü musiki de hemen de sadece şarkı formunun, sözsüz musikide ise - pek iltifat ve rağbet edilmemekle beraber - bazı saz musikisi formlarının kullanılmakta olduğunu görüyoruz. Meydana getirilen şarkı veya saz eserlerinin gerek şekil, gerek Kİlasik şekil ve ölçüler dışına çıkulmasını Türk musikisine nihayet sayan Demokles'in kılıcı el'an bestekârların başının üstündedir. Ne çare ki bu, kuru bir vehim değildir. Türk bestekârları anayasalarının birinci maddesine: (Her bestekâr hür doğar ve hür yaşar) hükmünü koysalar yeridir. Hürriyeti olabildiğince teneffüs edemeyenlerden derinliğine, genişliğine, yüksekliğine, yani hacimli eserler beklemek boşuna bir ümitdir. Bestekârlarımızı bu kapkara" kâbus"tan kurtarmak, ışyan güneşlerin aydınlığına çıkarmak ve cıvıldaayan kuşların, gülen çiçeklerin neşesine, saadetine kavuşturmak yollarının birincisinin hürriyet olduğu unutulmamalıdır.

İçinde tutsak olduğu kafesin parmaklıklarını korkusuzca kırıp bize hürriyet şarkılarını getiren "Kahraman Bestekâr" henüz ufukta görünmüyor: Korka korka, korku ile hürriyete gidiyoruz. Oysaki felâkete gider gibi hürriyete gidilemeyeceğini öğrenmek zorundayız.

Şurasını huzurla müşahade ediyoruz ki hürriyetin verilmeyip alınmış olduğu bütün açıklığı ile anlaşılacak üzeredir. Zayıf olanın, zayıf kafanın hürriyetine sahip olabilmesi için birleşmesi, kuvvetlenmesi zarureti kendini hissettirmiştir. Artık gerçek bir "hürriyet şur-

Bugün bu hürriyet tatbikatının ilk ışıklarını görmekte avunuyoruz. İlk müjdeciler ilk zaferleri

kazanmışlardır. Son zafer Türk musikisi bestekârlarımızın hepsinin zaferi olarak alkışlanacaktır.

Değer konusu dolayısıyla hürriyet bahsi üzerinde ısrar edişimiz sebepsiz karşılanmamalıdır. Değerden bahsederken yalnız eserlerin objektif değerlerinin ele alınmasının doğru olmayacağını, değer hükümlerimize böylesine müessir bir prensibin ihmalinin bizi yanlış sonuçlara götüreceğini bilmemiz tabiidir. Bu açıdan bakmak şartile Türk musikisi bestekârlarımızın eserlerinden birçoğunun teksesli musikinin güzel ve değerli örnekleri arasında yer aldığını söyleyebiliriz. Şüphesiz değerli eserler yanında değersiz eserler de pek boldur.

Bizim dikkatimizi çeken asıl nokta; "değer şuru"nun eksikliği, daha doğrusu hiç yokluğudur. Bestekârlarımızın büyük ekseriyeti -maalesef- bir musiki eserinin değerlendirilmesindeki aşağı - yukarı objektif esaslara vakıf bulunmadıklarından âdeta meçhulde ilerlemektedirler. Böyle olunca bu meçhulde gidişin onları hangi yüksek ideal (!) e ulaştıracağını kestirmek için "kâhin" olmak lâzımdır. Değer; belki tesadüfen elde edilen bir sonuç ama tesadüfen bilinen bir sonuç değildir.

Belli ve alışılan formlar dışına çıkılmayı muhakkak ki değer hükümlerimizde menfi rol oynamaktadır. Ne var ki bu ifade bestekârlarımızı kısır gördüğümüz mânasına alınmamalıdır. Biliyoruz ki musikide esas olan ifade ve tesir kudretidir. Bestekârlarımızın dokunduıkları motif ve temalarda, ifade yönünden başarıya ulaşmakta devam edegeldikleri yalanlanamayacak bir gerçektir. Fakat "ifade konuları" bakımından tam ve yeter bir gelişme ve genişlemeye henüz pek uzak olduğumuz da bir gerçektir. Tabir caizse bestekârlarımız ifadede derinlikte mükemmel, ifadede yükseklikte iyi ve ifaedde genişlikte orta not almışlardır. Buna göre yapılacak iş; ifadede genişlik sağlamaktan ibrettir. Geleceğin bestekârları özellikle ifadede genişlik sağlamak amacıyla olmak zorundadırlar.

Tesir kudretine gelince: burada ifade kudretine nisbetle - başarı düşüktür. İfadenin gayesi tesirdir. İfade; istenen ve beklenen tesiri yapamazsa, sanat bakımından umulan sonuç alınamamış demektir. Her bestekâr için, eserinin, çevresine ifade ile oranlı bir etki yapması idealdir.

Acaba bugünün Türk musikisi bestekârları eserlerinin daha etkili olması bakımından neler yapmışlardır?

Bize kahrırsa bestekârlarımız daha etkili eserler vermek veya eserlerinin etkilerini arttıracak çareleri bulmak hususunda düşünmemişler ve duygularının yalın ve çıplak ifadelerini yeter gö-rerek eserlerini daha etkili kılmaya ihtiyaç duymamışlardır. Halbuki tesir kudretinin değer hükümlerimizde nasıl ağır bastığı izahıta varestedir.

Böylece Türk Musikisi Bestekârlarımızın tek sesli musiki bakımından durum, tutum, güç ve değerlerine kısaca işaret etmiş oluyoruz.

Türk musikisi bestekârlarımız çevrelerine (ve insanlığa) daha etkili eserler verebilmek, bütün dünyaya değerlerini kabul ettirebilmek için ne yapmalıydılar?

Muhakkak ki üzerinde durulması gereken en önemli mesele budur. Bugüne kadar, Türk musikisinin daha etkili hale getirilmesi için, bestekârlarımızca hummalı bir faaliyetin gösterildiği asla ileri sürülemez. Türk musikisi ırmağı 100 yıl önce nasıl akmakta ise bugün de aynı mecrada, aynı şekilde akmaktadır. Türk musikisinin tesir kudretini daha da arttırmak için yürünecek yolların araştırılması lüzum ve zureetine hiçbir zaman inanılmamıştır.

Şükranla kaydetmeliyiz ki A R E L E K O L Ü, Türk musikisinin geleceği bakımından polifoninin getireceği yenilikleri vaktinde görmüş ve Polifonik Türk Musikisinin esaslarını tesbit etmiştir. İtiraf etmek yerinde olur ki polifonik Türk musikisi kolay bir musiki değildir. Zira burada geniş muhayyile, "geniş polifoni bilgisi" ve "yüksek düzen zevki" yer almaktadır. Orta bir yaratma gücünün yeterliğine

rağmen bu saydıklarımızdan tam not alamayan bir bestekârın başarı şansı zayıftır. Orkestrasyon ve enstrümantasyon bilgilerine hakkiyle vâkıf olmadan vücuda getirilen polifonik eserler gülünç olmaktan kurtulamazlar. Yaratıcılığın ve tekniğin birlikte ve müşterek zaferi olan polifonik eserlerin yaratma şartlarındaki ağırlık yanında icra ve yorumu da ayrı bir mesele teşkil etmektedir.

Türk musikisi bestekârlarının bugün için dört başı mâmur

bir polifonik eser yarattıkları söylenemez. Bununla beraber Türk musikisi sisteminin, polifoniye Batı musikisinden kat kat fazlasıyla elverişli bulunduğu ilmen isbat edilmiş olup Türk ruhunu aksettiren gerçek polifonik eserlerin yapılması bestekârlarını beklemektedir. Türk musikisi bestekârlarından "millî" polifonik eserler yaratmalarını istemek bizim vazifemiz, yaratmak onların dehalarına kalmış bir iş-tir.

- 1 — Yaz kâtip, dinle Hâkim bey
Anlatacağım mühim şey
Doğu, batı, güney, kuzey
Kanım öksüz, etim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 2 — İnansam suç, yapsam ceza
Dert mi biter yaza yaza
Vilâyet, Köy, Bucak, Kaza
Hakkım, hürriyetim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 3 — Adalet birine bir ton
Birine beş, birine on
Ölçüyü yitirdim en son
Sırtımda ceketim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 4 — Sevgiyi katletti korku
Yenilmez bu, çekilmez bu
Aşk, ışık, hava, toprak, su
En makbul servetim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 5 — Kilitlenmiş elim ağzım
Böyle midir alın yazım
Anam, Babam, Oğlum, Kızım
Zeynep'im, Mehmed'im öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 6 — Dâvam var, Kanun yoktur
Derdim var, bilmiyor doktor
Anlatacak haller çoktur
Bahtım, şikâyetim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 7 — Hırsıza hırsız diyemem
Kaygusuz ekmek yiyemem
Söz çok ama söyleyemem
Kanım öksüz, etim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.

ABDURRAHİM KARAKOÇ

İ f a d e